

rahman Ali el-Haccî, *et-Târîhu'l-Endelüsî*, Dimaşk 1407/1987, s. 355-366; L. Fuentes, *La Filosofía Islámica en Zaragoza*, Zaragoza 1987; M. Abdullâh İnân, *Devletü'l-İslâm fi'l-Endelüs: Mine'l-feth ilâ bidâyeti 'ahdî'n-Nâşir*, Kahire 1408/1988, s. 187-188, 341; a.e.: *Düvelü't-tavâ'if*, Kahire 1408/1988, s. 264-296; Abdülmecid Na'nâi, *Târîhu'd-devleti'l-Ümeviyye fi'l-Endelüs*, Beyrut, ts. (Dârü'n-nehdâti'l-Arabiyye), s. 439-440; L. de Miquel, "La conquista de Zaragoza", *al-Andalus*, XII, Madrid 1947, s. 65-96; J. A. Souto, "El problemamiento del termino de Zaragoza (siglos VIII-X)", *Anaquel de Estudios Arabes*, III (1992), s. 113-152; E. Lévi-Provençal, "Saragosa", *IA*, X, 200-203; M. J. Viguera, "Sarakusta", *EP* (İng.), IX, 36-38; A. Engin Bektaş, "Endülüs", *DİA*, XI, 227.

CÂSİM EL-UBÛDÎ

SARAKUSTİ, İsmâil b. Halef

(إسماعيل بن خلف السرقسطي)

Ebû Tâhir İsmâil b. Halef
b. Saïd es-Sarakustî
(ö. 455/1063)

Endülüslü kıraat âlimi.

Aslen Endülüslü'n doğusundaki Sarakusta'dan olup Endelüsî ve Mısırî nisbeleriyle de anılır. Yâkût'un onu Sıkkılı (Sicilyalı) diye kaydetmesi, Sarakusta / Zaragoza ile Sicilya'daki Saraküse / Siracusa'yı birbirine karıştırmasının sonucu olmalıdır. İlk eğitim dönemi hakkında bilgi yoktur. Daha sonra Mısır'a yerleşip uzun yıllar hadis rivayet etti, kıraat ve hadis öğretimiyle meşgul oldu. Kaynaklar onun sadece iki hocasından söz etmekte olup bunlar Ebû'l-Hasan Ali b. İbrâhim el-Havfi ile kıraate dair *el-Müctebâ* adlı eserin müellifi şeyhü'l-kurrâ Ebû'l-Kâsım Abdülebbâr b. Ahmed et-Tarsûsî'dir. Önde gelen talebeleri arasında fakih Cümâhir b. Abdurrahman, İbnü'l-Haşşâb Ebû'l-Hüseyin Yahyâ b. Ali b. Ferec ve oğlu Ca'fer'in adları zikredilmektedir.

Sarakustî kıraat, dil ve edebiyat alanında dönemin önde gelen âlimleri arasında yer aldı, Mısır'da Amr b. Âs Camii'nde uzun yıllar kıraat öğretimiyle meşgul oldu. Kıraat vecihleriyle ilgili izah ve tercihleri başta çağdaşları olmak üzere bu alanın ileri gelen isimleri tarafından dikkate alınmış ve eserlerine aktarılmıştır. Mekki b. Ebû Tâlib'in (ö. 437/1045) onun yedi kıraatle ilgili tercihlerini eserinde kaydettirmesi bunun önemli bir örneğini oluşturur. Uzun süre Arap dili ve edebiyatı öğretimiyle de meşgul olan Sarakustî'nin İbn Mugallis el-Kaysî olarak bilinen Ebû Muhammed Abdülazîz b. Ahmed ile şiire ilişkin tartışmalara girdiği yönündeki bilgiler onun bu alandaki birikimini ortaya koyacak niteliktedir

(İbn Hallikân, II, 366). Yâkût, Sarakustî'nin diğer kaynaklarda 1 Muharrem 455 (4 Ocak 1063) olarak kaydedilen ölüm tarihi için "510 (1116) sonrası" ifadesini kullanmışsa da Safedî'nin belirttiği gibi bu bir yanlış olmalıdır. Zirikî onun Sarakusta'da vefat ettiğini kaydetmektedir.

Eserleri. 1. İ'râbü'l-Şurûn. Hocası Ali b. İbrâhim el-Havfi'nin *el-Burhân fi tefsiri'l-Şurûn* adlı kitabını ihtisar ettiği eserin dokuz cilt olduğu belirtilmiştir (Manisa İl Halk Ktp., nr. 158; Berlin Devlet ve Tunus Millî kütüphaneleriyle İskenderiye Belediye Kütüphanesi'nde bulunan bazı ciltleri için bk. *el-Fihrisü's-şâmil: 'Ulümü'l-Şurûn, mahtûâtü't-tefsîr*, I, 100). **2. el-İktifâ' fi'l-kurâ'ati's-seb'.** Kıraatle ilgili yeterli bilgileri ihtiva etmesinden dolayı müellifin bu şekilde isimlendirdiği eser iki bölümden oluşur. Birinci bölümde kıraat imamlarının usulleri, ikinci bölümde ise ihtilâf ettikleri hususlar sûre sûre ele alınmıştır. Eseri Hâtim Sâlih ed-Dâmin neşretmiştir (Dimaşk 1426/2005). **3. Divân.** İbn Hayr'ın *Fehrese*'de ve İbnü'l-Cezerî'nin *Gâyetü'n-Nihâye*'de zikrettiği eserin günümüze ulaştığına dair bilgi bulunmamaktadır. **4. el-'Unvân fi'l-kurâ'ati's-seb'.** Kolay öğrenilmesi ve ezberlenmesi için müellifin *el-İktifâ'*'daki senedleri hafız ederek kaleme aldığı kitap oldukça ilgi görmüş, Kastallânî'nin belirttiğine göre Şâtîbî'nin *Hırzû'l-emânî*'sine kadar Mısır'da daha çok bu eser ezberlenmiştir. Abdüzzâhir b. Neşvân el-Cüzâmî'nin *Şerhu'l-'Unvân* adıyla üzerine şerh yazdığı (nüshaları için bk. *el-Fihrisü's-şâmil: 'Ulümü'l-Şurûn, mahtûâtü't-tefsîr*

kurâ'ât, I, 201-202) ve Züheyr Gâzî Zâhid ile Halîl Atıyye'nin neşrettiği (bk. bibl.) kitap, İbnü'l-Cezerî'nin *en-Neşri* ve Sirâced-din en-Neşşâr'ın *el-Bedrü'l-münîr*'i ile *el-Büdûrû'z-zâhire*'sinin kaynakları arasında yer alır. İbnü'l-Cezerî, Şâtîbî'nin *Hırzû'l-emânî*'si ile *'Unvân* arasındaki ihtilâfları *Tuhfetü'l-ihvân fi'l-hulfi beyne's-Şâtibiyye ve'l-'Unvân*'ında ele almıştır. **5. Muhtaşaru Kitâbi'l-Hüccce.** Ebû Ali el-Fârisî'nin *el-Hüccce li'l-kurrâ'i's-seb'a* adlı kitabının özeti olup herhangi bir nüshasına rastlanmamıştır. Yâkût, Sarakustî'ye *el-'Uyûn* adıyla bir eser daha nisbet ederse de *el-'Unvân*'ın nâşirleri, başka kaynaklarda zikredilmeyen bu eserin müellifin *el-'Unvân*'ının tahrif edilerek yazılmış şekli olabileceğini ileri sürmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

İsmâil b. Halef es-Sarakustî, *el-'Unvân fi'l-kurâ'ati's-seb'* (nşr. Züheyr Gâzî Zâhid – Halîl Atıyye), Beyrut 1406/1986, s. 39, ayrıca bk. neşredenlerin girişi, s. 5-13; Mekki b. Ebû Tâlib, *el-Keşf 'an vücûhi'l-kurâ'ati's-seb'* (nşr. Muhyiddin Ramazan), Beyrut 1407/1987, I, 32, 227, 228, 232, 240, 292, 396; II, 177; İbn Hayr, *Fehrese*, s. 417; İbn Beşkûvâl, *eş-Şıla*, Kahire 1966, I, 105; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdeba'*, VI, 165-167; İbn Hallikân, *Vefeyât* (Abdülhamîd), I, 211; II, 366; Safedî, *el-Vafl*, IX, 116; Zehebî, *Ma'rifetü'l-Şurûn* (Altıkulaç), II, 805; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, I, 64; a.m.f., *en-Neşri*, I, 64-66; Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî, *Letâ'ifu'l-işârat* (nşr. Âmir Seyyid Osman – Abdüssabûr Şâhin), Kahire 1392/1972, I, 89; Zirikî, *el-A'lâm*, I, 310; *el-Fihrisü's-şâmil: 'Ulümü'l-Şurûn, mahtûâtü't-tefsîr* (nşr. el-Mecmau'l-melekî), Amman 1987, I, 81-82, 201-202; a.e.: *'Ulümü'l-Şurûn, mahtûâtü't-tefsîr ve 'ulümüh* (nşr. el-Mecmau'l-melekî), Amman 1989, I, 100.

MEHMET EMİN MAŞALI

İsmâil b. Halef
es-Sarakustî'nin
el-İktifâ'
fi'l-kurâ'ati's-seb'
adlı eserinin
ilk iki sayfası
(Nuruosmaniye Ktp.,
nr. 53/1)

